

ВІДТВОРЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИСЛІВНИКІВ-ІНТЕНСИФІКАТОРІВ ДІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Тетяна ДЗЮБА (Київ, Україна)

У статті розглянуто особливості відтворення англійських прислівників-інтенсифікаторів дії в прозових творах сучасних англомовних письменників українською мовою, виявлені труднощі їх перекладу та умови збереження їх інтенсифікуючої ролі в українських перекладах.

The article deals with the peculiarities of rendering of English adverbs-intensifiers of verbs into Ukrainian. Problems of their translation and conditions of their intensifying function retention in Ukrainian translations is given in the paper.

Категорія інтенсивності давно привертає увагу вчених-лінгвістів. Так, існує ціла низка робіт, присвячених вивченню цієї категорії на матеріалі різних мов - англійської, французької, німецької, української, російської та інших європейських мов. Науковці досліджували також різні частини мови, які виступають у ролі інтенсифікаторів – іменники, прислівники, модальні слова, ступені порівняння прикметників, синтаксичні способи і фразеологічні засоби інтенсифікації висловлювання. Проте на сьогодні не існує наукових розвідок, присвячених вивченню цієї категорії та засобів її вираження в перекладознавчому аспекті. Англійські прислівники-інтенсифікатори дії вперше виступають об'єктом дослідження перекладознавства.

Мета статті полягає у визначенні особливостей відтворення англійських прислівників-інтенсифікаторів дії в прозових творах сучасних англомовних письменників українською мовою, виявленні труднощів їх перекладу та умов збереження їх інтенсифікуючої ролі в українських перекладах.

Категорію інтенсивності або „мовне підсилення” В. Матезіус трактує як вираження високого ступеня якості або більшої інтенсивності дії або стану, які виходять за межі звичайного, вносячи при цьому поняття про особливе, виїняткове, надмірне; велике, глибоке, повне, абсолютне щодо просторових характеристик [5: 228].

Для вираження інтенсивної дії в сучасній англійській мові використовуються лексико-семантичні, словотвірні, фразеологічні та граматичні засоби. Ми зосередимо свою увагу на лексичних засобах, а саме прислівниках. Для вираження інтенсивності дії в англійській мові найчастіше використовуються прислівники-інтенсифікатори *perfectly, very, violently, terribly, passionately, completely* (надзвичайно, дуже, сильно, страшенно, палко, цілком).

Прислівники, які вказують на ознаку дії, знаходять своє вираження у трьох конструкціях:

Adv + дієслово (V)
triumphantly realize
V+Adv
understand completely
Adv+Part II
beautifully executed [6: 87].

К.М. Суворіна зазначає, що дієслово як клас характеризується вужчою лексичною сполучуваністю з інтенсифікаторами порівняно з прикметниками, і сам розряд інтенсифікаторів, які сполучаються з дієсловами не такий різноманітний [9: 38].

До дієслів, яким притаманна градуальність, належать такі дієслова, у значенні яких міститься кваліфікативний компонент, який можна умовно позначити прикметником або прислівником, і який власне визначає взаємодію дієслова з інтенсифікатором. До дієслів, які можуть сполучатися з інтенсифікаторами належать дієслова, які виражають:

1. розумову діяльність: *decide, forget, know, realize, think, understand*;
2. психічний та емоційний стан: *believe, impress, fascinate, doubt, disappoint*;
3. сприйняття: *feel, hear, see*;
4. взаємодію і вплив: *explain, change, assure, convince, prevent, thank*;
5. внутрішню дію: *want, will, fancy, wish, plead*;
6. фізичний стан: *tremble, shout, cry, scream, laugh, hurt*;
7. оцінку дії: *appreciate, approve, determine, satisfy*;

8. початок і кінець дії: *complete, finish, start, give up, fade out*;

9. інші дієслова [8]

Дієслова, які містять кваліфікативний компонент, як правило, неграничні. Це відображається у їх сполучуваності з інтенсифікаторами великого (дуже великого) і малого (дуже малого) ступеня: *stammer badly (slightly), amuse much (a little), dislike violently (rather), worry greatly (a bit)* [9: 38-39].

Дієслова, які містять компонент завершеності і співвідносяться з полюсами граничної шкали, сполучаються переважно з інтенсифікаторами повного (максимального) ступеня: *destroy completely, terminate completely, understand completely, exhaust completely* [9: 39].

У свій час велися дискусії щодо сполучуваності інтенсифікаторів з дієсловами. Так, на думку П. Робертса, інтенсифікатори не можуть модифікувати дієслова. Однак ми вважаємо, що таке твердження є дещо помилковим, наприклад:

*Obviously, her grandfather wanted **desperately** to see her* [11: 76].

У сполученні з дієсловами прислівники-інтенсифікатори не тільки підсилюють їх, а й надають їм додаткові властивості, спричиняють появу у дієслів певної емоційної оцінки. До таких інтенсифікаторів належать *passionately, terribly, desperately*. Вони значною мірою втратили первинне лексичне значення і сприймаються як показники високого або крайнього ступеня інтенсивності дії (процесу, стану). У сполученні з такими інтенсифікаторами дієслівне значення підсилюється у зв'язку з тим, що вихідне значення прислівників сприймається не безпосередньо, а виявляється у вигляді особливо сильної інтенсифікації: *to love furiously/terribly*.

Доволі часто інтенсифікатори можуть вносити зміни у значення дієслова, що підтверджується, зокрема, використанням у перекладі українською мовою дієслова, що містить сему „швидкість руху”, яка в англійській мові виражена інтенсифікатором:

*Wait ... he's picking up speed. He's moving **too fast**.* [13: 84].

*Хвильку ... він збільшує швидкість. Та він **просто мчить*** [4: 94].

Інтенсифікатор **wildly** вживається для вираження різкості дії, вираженої дієсловом. Він також дає певне уявлення про емоційний стан персонажа.

*“Front stairs!” Glick exclaimed, pointing **wildly** through the windshield of the BBC van* [10: 291].

З контексту бачимо, що герой перебуває у стані збудження, занепокоєння, хвилювання. Перекладач використала прислівник **збуджено** для передачі емоційного стану героя та дієприслівник **тицяючи**, який містить сему „різкість руху” у своєму значенні (*тицяти – різким рухом показувати, вказувати на кого, на що-небудь, кудись*) [14]:

– *Сходи! – вигукнув Глік, **збуджено тичаючи** пальцем у вітрове скло мікроавтобуса Бі-бі-сі* [3: 285].

На нашу думку, такий прийом є досить оправданим і вдало передає значення оригіналу.

Цікавим є наступний приклад:

*The tires howled as the taxi leapt forward, fishtailing **wildly** and sending the gathering crowd diving for cover* [11: 165].

Як бачимо, інтенсифікатор в англійському реченні підсилює дієслово, **fishtail**, а в українському варіанті він або модифікує інше дієслово, або не перекладається взагалі:

*Шини завищали, авто **різко** рвонуло вперед, його віднесло вбік, і юрба, що почала було збиратися навколо, розсипалася* [1: 179].

Щось дунко тріснуло, шини завищали, і таксі рвонуло вперед, виляючи задом і вмить розігнавши юрбу роззявляк [2: 6].

Інші способи перекладу цього інтенсифікатора є теж вдалими, оскільки цілковито передають його зміст в оригіналі:

*The women rushed **wildly** past her, fleeing down the tunnel* [13: 277].

*Жінки **несамовито** побігли повз неї далі вниз тунелем* [4: 317].

*Langdon spun **wildly** in the cabin, trying to make sense of what he had just seen* [10: 505].

*Лендон **панічно** метався по кабіні, намагаючись осягнути побачене* [3: 481].

*Olivetti began pressing the remote **wildly*** [10: 320].

Оліветті почав **гарячковито** натискати кнопки на пульті дистанційного управління [3: 312].

Ще одним доволі поширеним англійським інтенсифікатором дії є прислівник **desperately**, який часто вживається з дієсловами, які виражають потребу (**need**), бажання (**want**). Найчастіше його перекладають українською мовою теж прислівниками інтенсифікуючого значення:

*Obviously, her grandfather wanted **desperately** to see her* [11: 76].

Очевидно, дід **відчайдушно** хоче побачитися з нею [1: 87].

*Tonight, her best quest was that Robert Langdon, whether he knew it or not, possessed information that she **desperately** needed* [11: 78].

Сьогодні в неї було відчуття, що Роберт Ленгдон, свідомо чи несвідомо, володіє якоюсь інформацією, яка **надзвичайно** потрібна їй [1: 90].

Якщо цей інтенсифікатор зустрічається доволі часто на сторінках одного й того ж твору, то перекладач може застосовувати трансформацію заміни, як от у наступному прикладі, де **desperately** відтворюється компаративною фразеологічною одиницею інтенсифікуючого змісту:

*Not surprising, Collet thought. Fache needs this arrest **desperately*** [11: 71].

„Воно їй не дивно, - подумав Колле. – Цей арешт Фашеві **потрібний як повітря**” [1: 83].

Завдяки таким діям перекладач використовує багаті лексичні можливості мови-перекладу.

При перекладі інтенсифікаторів перекладачу доводиться брати до уваги контекст, оскільки він може змінити значення інтенсифікатора порівняно з його словниковими відповідниками. Словниковими відповідниками англійського інтенсифікатора **violently** є 1) *сильно*, 2) *дуже* 3) *шалено*; *нестямно* 3) *жорстоко* [14]. В українських перекладах знаходимо варіанти **дико**, **безсило**:

*The rest of the trees around the house were swaying **violently** in the wind, but none of the others had fallen...* [12: 44].

. *решта дерев у саду **дико** стогнала від вітру, але жодне з них не впало...* [7: 40].

*Then with his world yanked from beneath him, he fell **violently** to his knees and let out a wail of anguish* [10: 545].

Тоді, відчувши, що світ вислизає в нього з-під ніг, **безсило** впав на коліна й **дико** закричав [3:517].

Отже, англійські прислівники доволі часто виступають в ролі інтенсифікаторів дії, надаючи певної експресивності висловлюванню. Як правило переклад таких інтенсифікаторів не становить значних труднощів для перекладача. Однак бувають випадки, коли словниковий відповідник не відтворює значення інтенсифікатора, тоді перекладачу доводиться застосовувати певні перекладацькі трансформації, найчастіше це транспозиція, перmutація, контекстуальні відповідники тощо. Нерідко в українському варіанті може використовуватися дієслово, яке містить сему інтенсивності у своєму значенні, тоді, відповідно, англійський інтенсифікатор не перекладається.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Браун Ден. Код да Вінчі/Д. Браун; [пер. з англ. А. Кам'янець]. – Харків: Книжковий Клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2008. – 480 с.
2. Браун Ден. Код да Вінчі/Д. Браун; пер. з англ. В. Шовкуна//Всесвіт. – 2006. – №3-4. – С. 6-113.
3. Браун Ден. Янголи і демони/Д. Браун; [пер. з англ. А. Кам'янець]. – Харків: Книжковий Клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2008. – 544 с.
4. Грегори Дж. Книга імен/ Дж.Грегори, К.Тінторі; [пер. з англ. А. Кам'янець, Т.Некряч]. – Харків: Книжковий Клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2007. – 352 с.
5. Матезиус В.О. О системном грамматическом анализе./ Матезиус В.О. //Пражский лингвистический кружок. – М.: Прогресс, 1967. – С. 226-239.
6. Разинкина Н.М. Стилистика английской научной речи. Элементы эмоционально-субъективной оценки./Разинкина Н.М. – М.: Наука, 1972. – 168с.
7. Стіл Данієла. Диво/Д. Стіл; [пер. з англ. Є.Кононенко]. – Харків: Книжковий Клуб „Клуб Сімейного Дозвілля”, 2008. – 175 с.
8. Горосян О.М. Функціональні характеристики прислівників міри та ступеня в сучасній англійській мові: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – Луцьк, 1998. – 205 с.

9. Шейгал Е. Градация в лексической семантике: Учебное пособие к спецкурсу./Шейгал Е. – Куйбышев.: Изд-во Куйбышевского гос. пед. инта, 1990. – 96 с.
10. Dan Brown. Angels and Demons/Dan Brown. – New York: Pocket Books, 2006. – 608 p.
11. Dan Brown. The Da Vinci Code/Dan Brown. – New York: Random House Inc., 2003. – 454 p.
12. Danielle Steel. Miracle/Danielle Steel. – New York: Random House Inc., 2005. – 225 p.
13. Jill Gregory, Karen Tintori. Book of Names/ Jill Gregory, Karen Tintori. – New York: St.Martin's Press., 2007. – 320 p.
14. ABBYY Lingvo 12.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Тетяна Дзюба – аспірант кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Наукові інтереси: лінгвокультурні та міжкультурні проблеми перекладу.

КІНОСЦЕНАРІЙ “OLIVER’S STORY” ЯК ФОРМА ІНТЕРСЕМІОТИЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ: ХРОНОТОПНИЙ АСПЕКТ

Ольга ДОВБУШ (Тернопіль, Україна)

У запропонованій статті шляхом компаративістично-семіотичного аналізу встановлюються особливості іншосеміотичної інтерпретації літературного хронотопу американського бестселера “Oliver’s Story” (E. Сігел) в межах його однойменного кіносценарію.

The article deals with establishing of the peculiarities of intersemiotic interpretation of the literary chronotop of the American bestseller “Oliver’s Story” (E. Segal) within its screenplay by means of comparative and semiotic analysis.

Світова інтеграція передбачає «діалог культур», в результаті якого відбувається взаємопізнання «свого» і «чужого». Спілкування і взаємодія здійснюються на різних рівнях культурного життя. Уможливує різноманітні міжкультурні і міжлітературні перемовини переклад. Останній як «домінантний засіб комунікації» між різними царинами однієї чи різних культур «може вважатись привілейованим об'єктом вивчення для порівняльного літературознавства» [11: 95] і джерелом його «методичного забезпечення – адже без перекладних творів неможливе широкою мірою зіставне вивчення різномовних мистецьких контекстів планети» [2: 81]. Міждисциплінарний характер сьогоденної компаративістики активізує також роль семіотики: все частіше з'являються наукові розвідки з вивчення не лише міжлітературних перемовин, але й міжсеміотичних діалогів, від теоретичного осмислення яких ще донедавна відмовлялись. Власне в такому інтердисциплінарному підході до трактування феномену «перекладу» і полягає **актуальність** нашого порівняльного дослідження.

Однією з прикметних рис сьогоденної епохи є тісна взаємодія літератури з кінематографом, через посередництво якого все частіше сучасний споживач культури приходять до літератури, а не навпаки. Уможливує появу міждисциплінарних розвідок широке трактування семіотикою поняття «тексту», де останній отожднюється вже не лише з низкою графічних знаків, але й з окремими продуктами культури або і з нею загалом. Про актуальність здійснення компаративістами міжмистецьких зіставлень йдеться, зокрема, в працях Ст. Тотосі де Зепетніка, Г. Ремака, Д. Наливайка. Втім, ці праці лише спорадично згадують або взагалі оминають поняття екранізації як одного з прикладів інтерсеміотичного перекладу. Грунтовніше над цим застановляються Тереса Томашкевіч, перу якої належить не одна ґрунтовна наукова праця посвячена проблемам семіотики перекладу, Х. Сінтас, Пілар Ореро, Лінда Кахір, Д. Пауер. На українських теренах, не зважаючи на появу окремих розвідок у цьому аспекті, як-от дисертація Віри Савченко «Візуальний переклад літературного тексту», проблема міжмистецьких перемовин все ще залишається відкритою для дискусії.

Метою нашої статті є встановлення особливостей іншосеміотичної трансформації хронотопу шляхом зіставлення американського бестселера “Oliver’s Story” (E. Сігел) з написаним на його основі однойменним авторським кіносценарієм у компаративістично-семіотичному вимірі. Додатковим засобом екземпліфікації знакових зміщень у процесі